Ve znamení Merkura

Šlechta českých zemí v evropské diplomacii

Petr Pavelec – Martin Gaži – Milena Hajná (edd.)

Národní památkový ústav
České Budějovice
MMXX

Ve znamení Merkura. Šlechta českých zemí v evropské diplomacii
Kniha vznikla v rámci projektu Národního památkového ústavu *Po stopách šlechtických rodů – Šlechta českých zemí v evropské diplomacii*, v návaznosti na Evropský rok kulturního dědictví 2018 pod záštitou ministrů kultury a zahraničních věcí České republiky.

Publikace byla realizována v rámci výzkumné oblasti *Prezentace výsledků výzkumu a vývoje NPÚ a podpůrná vědecká činnost pro výzkumné a vědecké pracovníky NPÚ* financované z institucionální podpory Ministerstva kultury na dlouhodobý koncepční rozvoj (IP DKRVO) a z rozpočtu NPÚ.

Lektorovali
Prof. PhDr. Vít Vlnas, Ph.D.
Prof. PhDr. Jan Županič, Ph.D.

Poděkování patří pracovníkům domácích i zahraničních kulturních institucí, kastelánům a zaměstnancům památkových objektů ve správě Národního památkového ústavu i soukromým majitelům uměleckých sbírek za vstřícné a laskavé jednání. Chtěli bychom poděkovat i všem specialistům spolupracujících archivů, knihoven, muzeí a galerií za poskytnuté písemné materiály a fotografie, akademickým pracovníkům za jejich odbornou pomoc a spolupráci a všem, kteří přispěli ke zdárnému dokončení knihy. Jmenovitě editoři děkují prof. PhDr. Jaroslavu Pánkovi, DrSc., který vahou své osobnosti podpořil formování autorského týmu a ochotnými radami přispěl k prvopočátečnímu rozvrhu koncepce knihy.

Na obálce a frontispisu detaily obrazu Ferdinanda Arnošta hraběte z Valdštejna jako vyslance na jednání o vestfálském míru od Václava Vavřince Reinera, 1720–1727, olejomalba na plátně, Státní zámek Duchcov, Národní památkový ústav, inv. č. DH 31, foto Aleš Motejl, 2019

Na patitulu grafika zachycující Merkura a Minervu z tisku *Il perfetto ambasciatore* od Juana Antonia de Vera y Figueroa hraběte de la Roca, vydaného Giustem Wiffeldickem v Benátkách 1649, Národní knihovna České republiky, sign. 13 B 20

Na předsádce nesignovaný návrh boku druhého parádního kočáru císařského vyslance Jana Václava Gallase, určeného pro slavnostní vjezd do Říma, 1715, kresba tužkou a černou tuší na papíře, Státní hrad a zámek Frýdlant, Národní památkový ústav, inv. č. F 11400/8

editors © Petr Pavelec – Martin Gaži – Milena Hajná, 2020
authors © Zdeněk Bezecný – Milan M. Buben – Ivo Cerman – Kateřina Cichrová – Tomáš Černušák – Roman Dáňa – Dana Dvořáčková-Malá – Martin Gaži – Milena Hajná – Zdeněk Hazdra – Kateřina Hlavničková – Zdeněk Hojda – František Iša – Jiří Jánský – Jiří Jung – Tomáš Karel – Vilém Knoll – Kateřina Konečná – Michal Konečný – Jiří Kubeš – Petr Kubín – Eva Lukášová – Martin Mádl – Ivan Prokop Muchka – Eliška Niederová – Jaroslav Pánek – Petr Pavelec – Lucie Pešlová – Miroslav Popelář – Martin Slaba – Veronika Syslová – Miroslav Šedivý – Robert Šimůnek – Pavel Štěpánek – Lenka Vaňková, 2020

© Národní památkový ústav, územní památková správa v Českých Budějovicích, 2020

ISBN 978-80-87890-31-8

Obsah

Úvodní slovo 11
Naděžda Goryczková

Ve znamení Merkura 13
Petr Pavelec – Martin Gaži – Milena Hajná

Šlechta z českých zemí a diplomatické cesty ve středověku 19
Robert Šimůnek – Dana Dvořáčková-Malá

Hroznata Tepelský u papeže Celestina III. na počátku srpna 1197 44
Petr Kubín

Páni z Velhartic v evropské diplomacii 14. století 49
Vilém Knoll – Tomáš Karel

Vyslanci z českých zemí u anglického krále Richarda II. v letech 1381–1382 a jednání o královské svatbě 60
Eliška Niederová – Milena Hajná

Půta Švihovský z Rýzmberka – diplomat ve víru středoevropských sporů pozdního středověku 68
Jiří Jánský – Petr Pavelec

Šlechta českých zemí v diplomacii habsburské monarchie na prahu raného novověku 99
Tomáš Černušák – Milena Hajná

Pernštejnsko-lobkowiczká portrétní galerie a evropské diplomatické vztahy 128
Milena Hajná

Kryštof mladší Popel z Lobkowicz a památky z návštěv perských diplomatických poselstev v Praze na počátku 17. století 156
Eva Lukášová

Diplomacie posledních Rožmberků – úsilí o mír a toleranci 169
Jaroslav Pánek

ŠLECHTA ČESKÝCH ZEMÍ V BAROKNÍ DIPLOMACII 185
Jiří Kubeš

Dokonalý vyslanec podle Juana Antonia de Vera y Figueroa 202
Milena Hajná

Rodiny císařských vyslanců v Madridu a španělský dvorský ceremoniál 230
Milena Hajná

Dvě diplomatické mise Heřmana Černína z Chudenic a turecký stan 256
Milena Hajná

Jan Antonín I. z Eggenbergu v roce 1638 –
římská mise ve „zlatém voze“ a co po ní zůstalo 282
Kateřina Cichrová

Maxmilián z Trauttmansdorffu – císařský diplomat v soukolí třicetileté války 295
František Iša – Petr Pavelec

„Chceš-li mír, připravuj se na válku“ –
vojevůdce Ottavio I. Piccolomini v roli mírotvorce 317
Petr Pavelec

Portréty Ferdinanda Arnošta z Valdštejna,
vyslance při mírových jednáních v Münsteru a Osnabrücku 327
Eva Lukášová

Humprecht Jan Černín z Chudenic a jeho benátská ambasáda 338
Zdeněk Hojda

Audience Humprechta Jana Černína z Chudenic
u benátského dóžete v roce 1661 362
Milena Hajná

Jiří Adam II. z Martinic – konfliktní diplomat? 374
Zdeněk Hojda

Jan Václav Gallas – vrcholně barokní diplomat na svém místě 385
Zdeněk Hojda

Diplomacie řádu maltézských rytířů v 17. a 18. století 395
Milan M. Buben

Diplomat uprostřed barokních alegorií –
náhrobek Jana Václava Wratislava z Mitrowicz 400
Eva Lukášová

Busta Dominika Ondřeje z Kounic – císařského ambasadora v Haagu 407
Michal Konečný

Diplomacie jako zdroj rodové hrdosti –
nástěnné malby na zámcích Rabštejn a Trpísty 410
Martin Mádl

DIPLOMATICKÁ SLUŽBA V DOBĚ OSVÍCENSTVÍ – KAUNITZOVA ÉRA 423
Ivo Cerman

Cášský portrét Václava Antonína Kaunitze, diplomatického architekta osvícenské Evropy 436
Eva Lukášová

Vysoká hra diplomatických misí starohraběte Antonína Karla Josefa ze Salm-Reifferscheidtu 441
Michal Konečný

Slavnostní garderoba dle předrevoluční francouzské módy – obleky Jana Rudolfa Černína z Chudenic 457
Kateřina Cichrová

ŠLECHTICKÁ DIPLOMACIE 19. STOLETÍ MEZI PANOVNÍKY A RODÍCÍM SE NACIONALISMEM 469
Zdeněk Bezecný

Kynžvart kancléře Metternicha 492
Miroslav Šedivý

Plesová róba Marie Pauliny ze Schwarzenbergu – éterický svědek velké tragédie 512
Kateřina Cichrová

Jan Adolf II. ze Schwarzenbergu a korunovace královny Viktorie 518
Kateřina Hlavničková

Diplomat a architekt rakouské zahraniční politiky Felix ze Schwarzenbergu 524
Martin Slaba

Námořní cesty Erwina Dubského z Třebomyslic v souvislostech diplomatických a poznávacích expedic z Rakouska na Dálný východ druhé poloviny 19. století 529
Kateřina Konečná – Petr Pavelec

Císařský velvyslanec v Madridu Viktor Dubský z Třebomyslic, jako sběratel španělského umění 542
Pavel Štěpánek

Hrdinský odkaz Zrinských ze Serynu ve šlechtických sbírkách 556
Lenka Vaňková

Evžen Černín z Chudenic na korunovaci ruského cara Mikuláše II. 566
Roman Dáňa

Nadějná, ale krátká diplomatická kariéra Karla Vavřince ze Schwarzenbergu 571
Kateřina Hlavničková

František Ferdinand d'Este a královská svatba v Madridu roku 1906 576
Milena Hajná

Velkopřevoři řádu maltézských rytířů
a jejich diplomatická činnost v 19. století 583
Milan M. Buben – Eva Lukášová

Německý velvyslanec v Londýně Karl Max Lichnovský 587
Jiří Jung

Mechtilde Lichnovská – první dáma německé ambasády v Londýně 599
Jiří Jung

Leopold II. Berchtold – ministr na přání císaře 612
Lucie Pešlová – Veronika Syslová

Johann Schönburg-Hartenstein,
poslední rakousko-uherský ambasador u Apoštolského stolce 620
Roman Dáňa

Heinrich Coudenhove-Kalergi
v labyrintu diplomatických misí, duchovních cest a rodové paměti 632
Petr Pavelec

Kuno Des Fours Walderode –
diplomat za soumraku rakousko-uherské monarchie 658
Petr Pavelec

ŠLECHTA VE SLUŽBÁCH ČESKOSLOVENSKÉ DIPLOMACIE
ZA VLÁDY PREZIDENTŮ, VŮDCŮ I PROLETÁŘŮ 677
Zdeněk Hazdra

Le génie du lieu et le corps diplomatique –
pražské šlechtické paláce proměněné v ambasády 707
Ivan P. Muchka

Maxmilián Ervín Lobkowicz – aristokrat velvyslancem republiky 717
Miroslav Popelář

Richard Coudenhove-Kalergi – „velvyslanec" Panevropy osudovou volbou 729
Petr Pavelec

Seznam literatury 751

Obrazové přílohy podléhající institucionálním licenčním podmínkám 791

Jmenný rejstřík 801

Summary 821

Vyslanci z českých zemí u anglického krále Richarda II. v letech 1381–1382 a jednání o královské svatbě

Eliška Niederová – Milena Hajná

Dne 20. ledna 1382 se ve Westminsterském opatství vdala patnáctiletá česká princezna Anna Lucemburská (1366–1394) za o několik měsíců mladšího anglického krále Richarda II. Plantageneta (1367–1400). Svatba byla výsledkem dlouhých vyjednávání mnoha osob i důsledkem dobové politické konstelace. Sňatek dcery zesnulého římského císaře Karla IV. a sestry stávajícího římského krále Václava IV. (1361–1419) s anglickým panovníkem se tak jevil především jako důležitý diplomatický tah v rámci evropské politiky, která byla tou dobou již několik let vláčena církevním schizmatem a nekončící válkou mezi Anglií a Francií. Již v roce 1377 usiloval Karel IV. o bližší svazek s anglickým králem, který se ve sporu o legitimitu papeže postavil stejně jako císař na stranu Říma.[1] Během papežského schizmatu oba následně podpořili Urbana VI., naopak francouzský král podporoval stranu vzdoropapeže Klementa VII., který sídlil v Avignonu. Poprvé po dlouhé době se tak stalo, že se některý z Lucemburků postavil proti francouzskému králi, jenž byl minimálně od dob krále Jana Lucemburského jejich velkým přítelem a vzorem.

Z pověření římského papeže Urbana VI. se na domluvě svatby české princezny a anglického krále podílel papežský nuncius kardinál Pietro Pileus de Prata (1330–1400).[2] Právě on měl velkou zásluhu na tom, že ani po smrti Karla IV. v listopadu roku 1378 nesešlo z vyjednávání o sňatkovém spojení Českého a Anglického království, ačkoliv se o Annu Lucemburskou zajímali i francouzští královští vyjednavači. Také římskému papeži přišel tento politický akt vhod, neboť utužení svazku Anglie s Čechami znamenalo i podporu Říma od obou zemí a oslabení Francie.[3] Kardinál Prata přezkoumával možnosti kontraktu obou stran bez jejich vědomí ještě před začátkem oficiálních vyjednávání.[4] Anglický král vyslal v červnu 1380 na jednání s Václavovým zástupcem, vévodou Přemyslem I. Těšínským, Simona de Burleyho, rytíře královské komory a svého vychovatele, který se také později podílel na přípravě svatební smlouvy. Jednání probíhala pravděpodobně ve Flandrech, snad v Bruggách.[5] Bylo domluveno, že král Richard pošle k Václavovi IV. své vyslance, kteří budou mít za úkol předjednat znění svatební smlouvy. Dne 26. prosince 1380 jmenoval tedy anglický král členy svého poselstva, které odjelo na pevninu. Z obav ze zimního putování však zůstali ve Flandrech, kde se opět setkali s Přemyslem I. Těšínským. Václav IV. se v té době účastnil říšského sněmu v Norimberku. Tam také vydal 1. února 1381 listinu, ve které jmenoval své zástupce pro jednání s anglickým králem. Další zástupce pro jednání o sňatku určily také princezna Anna a královna matka Alžběta Pomořanská.[6] Vedením mise byl pověřen znovu Přemysl I. Těšínský (1332/1336–1410), zvaný Nošák, spolehlivý muž z blízkého okolí císaře Karla IV. a osvědčený diplomat, který věrně sloužil i jeho synovi Václavu IV. Druhým vyslancem ze strany nevěsty se stal další Karlův oblíbený diplomat a Václavův nejvyšší hofmistr Konrád Krajíř z Krajku († 1400?).[7]

Zástupcem české šlechty se stal nejvyšší purkrabí Českého království Petr z Vartemberka a na Kosti († 1409?). Ten nastoupil svoji kariéru ve službách českého krále a římského císaře Karla IV. v šedesátých letech 14. století. V roce 1368 na cestě s Karlem IV. po Itálii převzal – po náhlém úmrtí vyšehradského probošta Bucharda – místo králova hofmistra.[8] V této funkci potom doprovázel císaře na většině jeho cest po německé říši. Na počátku

1 SPĚVÁČEK 1986, s. 138; srov. též SUCHÝ 1999, s. 8–12; CHAMBERLAYNE 1906; BŘÍZOVÁ 2012/2013; THOMAS 2005.

2 SPĚVÁČEK 1986, s. 138.

3 Tamtéž, s. 138–139.

4 BEJBLÍK 1989, s. 94.

5 ŽÁČEK – KORBELÁŘOVÁ – DLUHOŠOVÁ 2014, s. 3.

6 RYMER 1740, s. 110–111.

7 Konrád Krajíř z Krajku se stal královským hofmistrem v roce 1380, když byl úřad od roku 1378 po Petrovi z Vartemberka, který se ho sám vzdal, neobsazen, blíže SPĚVÁČEK 1986, s. 167.

8 KAVKA 1993b, s. 71.

Hrad Kost, sídlo Jana z Vartemberka, nejvyššího purkrabího českých zemí a v letech 1381–1382 jednoho z vyslanců k anglickému dvoru, foto Libor Sváček, 2013

roku 1381 byl jmenován na post nejvyššího purkrabího českých zemí. Urozenou družinu doplnili ještě členové královské rady Beneš z Kravař a Půta z Častolovic.[9] Jako zvláštní pověřenec papeže měl nadále vystupovat kardinál Pileus de Prata.[10] Všichni zmínění šlechtici měli v době anglické mise za sebou významné diplomatické cesty a s císařem Karlem IV. projeli značnou část Evropy. Někteří se nacházeli v císařově konduktu k papežskému dvoru do Avignonu v roce 1365, který čítal na 3 000 jezdců. V roce 1368 se také účastnili Karlova tažení do Itálie na pomoc mantovským Gonzagům a následné cesty do Říma ke korunovaci královny Alžběty Pomořanské. Tam se mohli setkat s tehdejším padovským biskupem Pietrem Pileem de Prata, který hrál později během jednání ohledně anglické královské svatby klíčovou roli.[11] Na sklonku Karlovy vlády se s císařem vypravili na rozhraní let 1377/1378 do Paříže k francouzskému dvoru. Nechyběli ani na říšských sněmech v Metách a Mohuči, navštívili Cáchy, Trevír i Lucembursko.[12]

Diplomatická mise do Anglie byla zahájena počátkem února 1381 v Norimberku a císařské poselstvo dorazilo do ostrovní země na konci března téhož roku.[13] Jeho členové se prokazatelně nacházeli v Londýně již 29. března, neboť tímto datem byla opatřena listina krále Richarda II., kterou jmenoval své zástupce pro jednání s Václavovými vyslanci. Nejprve byla zahájena politická jednání směřující ke vzájemné smlouvě mezi Václavem IV. a jeho dědici na jedné straně a králem Richardem II. na straně druhé, a to ohledně společného vystupování proti schizmatikům. Dne 2. května 1381 stvrdili čeští vyslanci tento svazek přísahou ve Westminsteru.[14] Poselstvo se shodou okolností ocitlo na cestě do Anglie v době, kdy v anglické společnosti nabývaly na síle reformátorské myšlenky Jana Viklefa (Johna Wyclifa) a především jeho učení o chudé církvi. Papeži šlo tedy také o to, aby oba panovníci odmítli ve svých zemích jakoukoliv herezi a proticírkevní aktivity.

Teprve jako druhý bod jednání přišly na řadu svatební smlouvy. Tím byli za anglickou stranu pověřeni tři důvěrníci Richarda II.: Edmund vévoda z Canterbury, Hugo Segrave, strážce velké pečeti a pokladu a Aubrey de Vere.[15] Smlouva byla hotova

9 ŠANDERA 2001, s. 5–10.

10 V listinách dochovaných z průběhu z jednání v Anglii byli vyslanci zaznamenáni vždy v pořadí Přemysl I. Těšínský, Konrád Krajíř z Krajku a Petr z Vartemberka. Výjimku tvoří pořadí odměněných anglického krále vyslancům, kde je Petr z Vartemberka uveden na druhém místě za Přemyslem Těšínským. RYMER 1740.

11 HŮRKA 2006, s. 33.

12 Tamtéž, s. 25–32.

13 SPĚVÁČEK 1986, s. 139.

14 Tamtéž, s. 139.

15 RYMER 1740.

Zlatá koruna anglické královny, zhotovená pravděpodobně pro Annu Lucemburskou, kolem 1380, Bayerische Verwaltung der staatlichen Schlösser, Gärten und Seen, Residenz München, Schatzkammer, inv č. D1002186, foto Ulrich Pfeuffer, Maria Scherf, 2015

6. května 1381. V polovině května císařští vyslanci Anglii opustili doprovázeni zástupci anglického krále, kteří s nimi jeli k Václavovi IV. smlouvu ratifikovat. Na cestu byli vysláni Simon Burley, Robert Braybrok, králův sekretář, Walter Skirlave a Bernard van Sedles, první králův místodržitel a důvěrník v německých záležitostech.[16] Václav IV. smlouvu skutečně 1. září 1381 v Praze podepsal a již v říjnu se vydala na cestu princezna Anna s početným doprovodem dvorních dam a služebnictva jako nevěsta anglického krále. Doprovázeli ji znovu také Přemysl I. Těšínský spolu s Petrem z Vartemberka, Benešem z Kravař a Půtou z Častolovic. Královský hofmistr Konrád Krajíř z Krajku dostal od Václava jiné pověření a druhé cesty do Anglie se už nezúčastnil.[17]

Výprava se zastavila na dva měsíce v Bruselu, sídle Annina strýce, brabantského a lucemburského vévody Václava a jeho manželky Johanny. Ten měl spolu s těšínským vévodou Přemyslem a dalšími urozenými členy Annina doprovodu pověření od Václava IV. k jednání s francouzským králem Karlem VI. ohledně volného průjezdu svatebního konvoje přes francouzské území v době trvajícího anglicko-francouzského válečného konfliktu. Měli králi také předat Václavův list, v němž ho vyzýval k ukončení války s Anglií. Zatímco část výpravy odjela do Paříže, Petr z Vartemberka zůstal s princeznou Annou a s její družinou v Bruselu, neboť pravděpodobně zodpovídal za zdárný a bezpečný průběh přepravy princezny do Anglie. Měl zřejmě také na starosti všechny náležitosti princeznina doprovodu a staral se o její pohodlí.[18]

16 SPĚVÁČEK 1986, s. 139.

17 Tamtéž, s. 144.

18 Petr se z Anglie vrátil zpět do Čech – s převážnou částí princeznina doprovodu – již v polovině února 1382, zatímco Přemysl Těšínský jako hlavní diplomat odjel až v srpnu roku 1382.

Z Bruselu vedla cesta svatebního průvodu přes Flandry do Calais, které tehdy bylo anglickým územím. Zde nevěstu přivítal králův nevlastní bratr John Holland, pozdější vévoda z Exeteru. Vyslanci si ale stále nebyli jisti, zda Francouzi propustí českou princeznu bez komplikací. Nebezpečnost situace, ve které se Anna ocitla, vstoupila i do análů slavného dobového literáta a historiografa Jeana Froissarta: „*Už předtím jsem pověděl, že anglický král Richard vešel v jednání s Václavem, králem českým, ucházeje se o ruku jeho sestry, paní Anny. Nyní nadešel čas, kdy všechny přípravy k sňatku byly skončeny a kdy se paní Anna v průvodu saského (sic) vévody a velkého počtu rytířů a dvorních dam vydala na pouť do Anglie. Cestou se nicméně celý měsíc zdržela v Bruselu, neboť se proslýchalo, že dvanáct velkých lodí mocně osazených Normandskými křižuje podél pobřeží mezi Calais a Holandskem a že mají od francouzského krále a jeho rádců příkaz, aby ji unesli. Francouzi totiž vší mocí hodlali zabránit spojení Anglie s říší a s Čechami.* [...] *Václav vévoda brabantský, strýc paní Anny, ověřiv si pravdivost těchto zpráv, pospíšil do Paříže a vstoupil v té věci do jednání s francouzským králem a jeho radou. V důsledku toho byl vydán české paní a jejímu průvodu záruční list, že se může brát libovolnou cestou do Calais, a Normanští dostali rozkaz nevyplouvat z přístavů. To přišlo všem členům průvodu velmi vhod, a tak se vydali na další putování směrem ke Calais. Zdrželi se tam jen po nezbytně nutný čas, tj. než zavál příznivý vítr, načež přepluli do Doveru, kde zůstali dva dny. Třetí den zamířili do Canterbury a odtud pokračovali do Londýna.*“[19]

Vyslancům se skutečně nakonec podařilo s francouzským králem vyjednat svobodný průjezd do Calais a 20. prosince 1381 doplula celá výprava s princeznou Annou do Doveru, odkud pokračovala do Leedsu, kde Annu očekával podle Richardova přání králův strýc John z Kentu vévoda z Lancasteru. U něj Anna strávila Vánoce a 18. ledna 1382 vjela s celým svým doprovodem a s velkým průvodem do Londýna. Svatba se slavila 20. ledna a o dva dny později byla Anna korunována anglickou královnou. Dle tradice si s sebou přivezla do Anglie královskou korunu, dnes označovanou jako koruna česká či falcká. Jedná se nádhernou gotickou dámskou korunu s úzkou obručí a dvanácti štíhlými vysokými hroty – šesti nižšími a šesti vyššími. Zlatá koruna je pokrytá perlami a drahokamy, safíry, rubíny, smaragdy a diamanty. Šest drobnějších hrotů má tvar liliových květů, vyšší mají podobu ozdobných křížků. Podle způsobu provedení se usuzuje, že koruna byla

Korunovace Richarda II. Anglického a Anny Lucemburské, iluminace rukopisu královského ceremoniálního řádu vyhotoveného pravděpodobně u příležitosti královského sňatku, osmdesátá léta 14. století, Liber Regalis, Westminster Abbey, MS 38, fol. 20, foto Dean and Chapter of Westminster, 2019

vyrobena buď ve Francii, nebo ji dělal zlatník silně ovlivněným francouzskou uměleckou tvorbou. Koruna byla následně popsána v inventárním soupisu anglických královských pokladů z roku 1399. V roce 1402 se dostala jako součást věna princezny Blanky Anglické do Heidelbergu.[20]

Richardovi na sňatku s českou princeznou velmi záleželo. Nádherný iluminovaný rukopis, tzv. *Liber Regalis,* nechal zřejmě vyhotovit právě u příležitosti sňatku s Annou Lucemburskou. Kniha obsahovala královský řád pro slavnostní ceremonie, zvlášť pro korunovaci krále i královny a pro pohřební

19 FROISSART 1977, s. 218.

20 Korunu dostala jako součást svatební výbavy dcera krále Jindřicha IV. Blanka Anglická (1392–1409), když se v roce 1402 vdávala za pozdějšího kurfiřta Ludvíka III. Falckého. Stala se součástí rodinného pokladu Wittelsbachů v Heidelbergu. Po spojení Bavorska a Falce pod vládou kurfiřta Karla Theodora byla spolu s dalšími preciosy z Heidelbergu přesunuta do pokladnice mnichovské rezidence, kde se nachází dodnes. Srov. http://www.residenz-muenchen.de/deutsch/skammer/bild11.htm, vyhledáno 10. února 2018.

Polský Těšín (Cieszyn), kostel sv. Máří Magdaleny, náhrobek Přemysla I. Těšínského, vůdce poselstva do Anglie a hlavního vyjednavače královské svatby, Muzeum Těšínska, foto třicátá léta 20. století

Polský Těšín (Cieszyn), tzv. Piastovská věž, součást hradu vystavěného Přemyslem I. Těšínským, 14. století, detail, v nárožích repliky kamenných znaků Těšínského knížectví pocházejících z pražské sochařské dílny, foto Hons084, 2012, Wikimedia Commons

slavnosti za zesnulého panovníka. Popis každé části slavnosti otevírala celostránková iluminace zobrazující danou událost. Součástí manuskriptu bylo i samostatné zpodobnění krále Richarda II. na trůnu s panovnickými insigniemi, jeho manželky Anny na trůnu a iluminace představující jejich společnou korunovaci za přítomnosti vysokých církevních hodnostářů a urozených svědků. Přes dílčí pozdější ceremoniální úpravy zůstala tato kniha základem pro organizaci všech následujících královských korunovačních ceremonií v Anglii.[21]

Nedílnou součástí diplomatických jednání spojených se svatbou byly i odměny určené vyslancům. Anglický král Richard II. nechal vyplácet českým pánům roční rentu. Nejvyšší odměnu z Annina doprovodu získal Přemysl I. Těšínský. Finančně podpořen byl také Bořivoj ze Svinař, který pobýval na anglickém královském dvoře už od roku 1380 jako vyslanec Václava IV.[22] Přemysl dostal 500 marek šterlinků, Bořivoj 500 zlatých florinů. Ze zápisů anglického dvora o odměnách je evidentní, že vyjednavači, kteří se vraceli zpět na pevninu, získali své odměny v markách šterlinků, tedy v librách (Přemysl, Petr, Konrád a jeho syn Lipold). Ti, kteří v Anglii zůstávali, dostali odměnu ve zlatých florinech (Bořivoj). Petr z Vartemberka shodně s Konrádem Krajířem získali 250 liber, panoš Sifrid Forster (Siegfried Foster) 200 florinů, rytíř Konrád z Ridburgh (Konrád z Riedburgu) 200 florinů.[23]

Své vyslance za jejich služby odměnil i Václav IV. Výši darů či peněžitých odměn neznáme, ale minimálně Přemysl I. Těšínský a člen první výpravy Konrád Krajíř z Krajku si v dané době majetkově polepšili. Přemysl získal královu polovinu slezského knížectví Hlohovska a Konrád Krajíř z Krajku s králem velmi výhodně směnil nedávno zakoupenou Lomnici za královský hrad Landštejn a panství Bystřici.[24] Listinou vydanou v Českých Budějovicích ve středu před sv. Lucií roku 1381 postoupil král Václav IV. Konrádovi Krajířovi z Krajku hrad Landštejn a bystřické panství se vším příslušenstvím za podmínky, že mohutný hraniční hrad bude českým panovníkům vždy otevřen a kdyby jej Krajířové někdy v budoucnu chtěli prodat, musí být ke koupi přednostně nabídnut českému králi. Po příjezdu z anglické mise král osvobodil od všech městských poplatků i Krajířův dům na Menším Městě pražském. Konrád zastával úřad dvorského

21 Westminster Abbey, Manuskript MS 38.

22 BEJBLÍK, s. 94.

23 HŮRKA 2006.

24 ŽÁČEK – KORBELÁŘOVÁ – DLUHOŠOVÁ 2014, s. 3.

Hrad Landštejn, královský hrad, který se roku 1381 stal odměnou Konrádu Krajířovi z Krajku za diplomatické služby, foto Jiří Kulich, 2016

hofmistra až do roku 1385, kdy ho sám složil, podle neověřených informací snad měl tehdy být zle pokousán královým psem.[25]

Cesta velkého počtu českých šlechticů i neurozených osob do Anglie v konduktu královny Anny vedla k významnému zintenzivnění kontaktů mezi oběma státy. Někteří členové Annina doprovodu se rozhodli zůstat v Anglii natrvalo a uzavřít sňatek. Týkalo se to především královniných dvorních dam, které našly manžely mezi urozenými královými dvořany. Autor Westminsterské kroniky však nepřipisoval zájem o tyto nevěsty pověstné kráse českých žen, ale tomu, že „*veselky některých královniných krajanek s vysoce urozenými osobami šly na účet státu*“. Také čeští rytíři se ženili s Angličankami.

Případů, o kterých mluví anonymní kronikář, bylo jistě více, dnes je ale blíže známa jen historie několika z nich. Přední dvorní dámou královny Anny byla Markéta Těšínská († 1416), dcera hlavního vyjednavače královské svatby Přemysla I. Těšínského. Provdala se za Simona Felbrigge (asi 1366–1442) a stala se matkou tří dcer, z nichž Alžběta a Alena se provdaly za významné anglické aristokraty a Anna se rozhodla vstoupit do kláštera.[26] Nic dalšího o jejím životě nevíme. Je však vypodobněna na společném náhrobku s manželem v kostele sv. Markéty ve vesnici Felbrigg v hrabství Norfolk. Náhrobek patří k nejkrásnějším v Anglii. Představuje reliéfní postavy manželského páru v životní velikosti zasazené do naznačených oblouků gotické architektury zakončené fiálami. On je oblečený v plné zbroji s odkazem na symboliku křesťanského rytíře, v ruce drží královskou korouhev jako připomínku hodnosti praporečníka u krále Richarda II. a pod levým kolenem má uvázaný podvazek na znamení příslušnosti ke členům Podvazkového řádu. Místo pro zapsání jeho data úmrtí zůstalo prázdné, neboť Felbrigg byl nakonec pohřben jinde. Jeho manželka Markéta je na náhrobku vypodobněna jako štíhlá jemná žena s dlouhými rozpuštěnými vlasy. Její šaty s přiléhavým živůtkem a splývavou dlouhou sukní odpovídaly tehdejší módě. Přes šaty má přehozený dlouhý svrchní plášť na prsou sepnutý výraznou sponou. Zatímco k Markétě z lemu sukně vzhlíží domácí psík s obojkem zdobeným rolničkami, pod nohama

25 SEDLÁČEK 1885, IV, s. 104.

26 MAŁYSZ 2012, s. 1–10.

Felbrigg (hrabství Norfolk), kostel sv. Markéty, společný náhrobek Simona Felbrigge a Markéty Těšínské, kolem roku 1416, foto Peter Raynor, Felbrigg PCC, 2019. Nápis na náhrobku, za jehož transkripci děkujeme Peteru Raynorovi: *„Hic iacent Symon ffelbrygge Miles quondam Vexillarius Illustrissimi domini domini Regis Ricardi Secundi qui obiit* [...] *die Mensis / Anno domini mcccc* [...] *Et domina Margareta quondam consors sua nacione et generoso sanguine Boema ac olim domicella / nobilissime domine domine Anne quondam Anglie Regine Que obiit xxvii Die Mensis Junii Anno domini mcccc xvj. Quorum animabus propicietur deus. Amen.*“

jejího urozeného manžela odpočívá královský lev.[27] Jiná královnina dvořanka v anglických historických análech zvaná Agnes Lancecrona (Anežka z Landštejna?) se stala příčinou skandálu. Popletla hlavu královu oblíbenci Robertu de Vere hraběti z Oxfordu, který kvůli ní usiloval o anulaci svého manželství s Philippou de Coucy, vnučkou krále Eduarda III. U papeže se za něho přimlouval král Richard i sama královna Anna. Jedna z královniných služebných, Eliška vdaná za Here Mistilburgha, měla od roku 1394 za své služby každý rok rentu 30 liber z middltonského panství v Kentu.[28]

V době královny Anny vstupovalo na anglické univerzity také více studentů z českých zemí, a seznamovalo se tak s učením filozofa, teologa a radikálního církevního reformátora Jana Viklefa, jehož myšlenky se tehdy po ostrovním království šířily masově. Jeho traktáty se spolu s nimi dostávaly i do střední Evropy. Na kontinent mohly Viklefovy reformní spisy přinášet i sami členové královských poselstev, ačkoliv konkrétní důkazy k této hypotéze se nedají přesvědčivě doložit. Jejich recepce bývá kladena do souvislostí s vlivem na následné vypuknutí husitských válek.[29] Samotný Jan Viklef se v jednom ze svých traktátů pochvalně zmínil o tom, že královna Anna si s sebou do Anglie přivezla bibli ve třech jazycích, latinském, českém a německém, čímž prý podnítila touhu tamních obyvatel po překladu Písma do anglického jazyka.[30]

Přestože sňatek Anny Lucemburské se jevil především jako předem domluvený diplomatický kontrakt mezi dobovými velmocemi, manželství královského páru bylo velmi šťastné, byť zůstalo bezdětné. Na tom se shodují všechna dobová svědectví, mezi nimi i Jean Froissart: „*Dvacátého dne po Velké noci se slavil sňatek Anny České s králem Anglie, a to v kapli Westminsterského paláce. Krátce po sňatku doprovodil král Richard královnu do Windsoru a žili pak spolu velmi šťastně.*“[31] Anna si po počáteční nedůvěře získala lásku svého manžela a patrně i velkou oblibu u obyvatel Anglie. Když po dvanácti letech manželství nečekaně zemřela na mor, mladý král byl „*šílený smutkem*“ a místo jejího skonu, hrad Sheen, nechal i s okolními budovami srovnat se zemí. Do anglické historie vstoupila česká princezna jako *Good Queen Anne* – dobrá královna Anna.[32]

Místo jejího posledního odpočinku se nachází v londýnském Westminsterském opatství. Jedná se o první případ v Anglii, kdy jsou král a královna pohřbeni ve společném hrobě. Náhrobek kdysi zobra-

27 Tamtéž.

28 HŮRKA 2006, s. 14–16.

29 SEIBT 2000, s. 307–309; HŮRKA 2006, dále srov. THOMAS 2005.

30 MAŁYSZ 2012, s. 5.

31 FROISSART 1977, s. 217.

32 BEJBLÍK 1989.

Westminster, posmrtná podobizna královny Anny Lucemburské, 1394, foto Dean and Chapter of Westminster, 2019

Westminster, bronzový zlacený náhrobek Richarda II. a Anny Lucemburské, detail plastiky „dobré královny Anny“, 1396–1399, foto Dean and Chapter of Westminster, 2019

zoval – dle přání Richarda II. – plastiky manželů, jak se drží za ruce. Dnes je však dílo částečně poškozeno a spojené ruce zmizely. Nápis na náhrobku opěvuje Anninu dobrotu i její *„lepé tělo a jemnou a půvabnou tvář“*.[33] Náhrobek Anny a Richarda II. byl vyroben v letech 1396–1399 Stephenem Henrym a Yevelem Lotem a mědirytci Nicholasem Brokerem a Godfrey Prestem ze zlaceného bronzu, zdobeného po celé ploše rytými ornamenty. Král Richard II. na něm byl vypodobněn v dlouhém splývavém rouchu, zatímco královna byla oděna dle dobové módy do úzkých elegantních šatů sepnutých knoflíky a ozdobených opaskem a svrchním pláštěm, se sličnou tváří a s krásnými dlouhými rozpuštěnými vlasy.[34]

33 Srov. ŽÁČEK – KORBELÁŘOVÁ – DLUHOŠOVÁ 2014.

34 *„Beneath a broad stone now Anna lies entombed; when she lived in the world she was the bride of Richard the Second. She was devoted to Christ and well known for her deeds; she was ever inclined to give her gifts to the poor; she calmed quarrels and relieve the pregnant. She was beauteous in body and her face was gentle and pretty. She provided solace to widows, and medicine to the sick. In 1394 on a pleasant seventh day of the month of June, she passed over. Amen.*“ Blíže https://www.westminster-abbey.org/abbey-commemorations/royals/richard-ii--and-anne-of-bohemia, vyhledáno 12. února 2019. K lucemburským náhrobkům srov. FAJT – HÖRSCH 2016.